

KETELHAVEN

Museum voor Scheepsarcheologie Ketelhaven

Vossemeerdijk 21, 8251 PM Dronten
Telefoon 03210-3287/2636

openingstijden

april-september

maandag-zondag 10.00-17.00 uur

oktober-maart

maandag-vrijdag 10.00-17.00 uur

zaterdag en zondag 11.00-17.00 uur

nieuwjaarsdag en eerste kerstdag gesloten

De scheepsarcheologie in Nederland is nog jong vergeleken met die in het Middellandse zeegebied. Niet verwonderlijk, gezien de ongunstige omstandigheden in onze wateren: slecht zicht, stromingen en lage temperaturen. De start van het onderzoek in Nederland, zo'n 40 jaar geleden, is dan ook niet te danken aan duikactiviteiten, maar aan inpoldering van het Zuiderzeegebied waardoor enorme delen van de zeebodem droogkwamen te liggen. Er werden vele scheepsrestanten ontdekt. Dikwijls beschadigd en aangetast door rot, maar soms ook, afhankelijk van de bodemgesteldheid, in opmerkelijk goede staat. Nu intussen uitgestrekte polders als de Noordoostpolder en Flevoland gereed zijn, is het totale aantal gevonden wrakken opgelopen tot bijna 350 stuks. Hiervan zijn ruim 200 wrakken opgegraven, terwijl het onderzoek van de rest zeker nog tientallen jaren in beslag zal nemen. De meeste wrakken dateren uit de zestiende eeuw en later. De oudere zijn gering in aantal en dikwijls van slechte kwaliteit. Het oudste vaartuig dat in het Zuiderzeegebied is gevonden, is gezonken in de dertiende eeuw.

Het onderzoek van al deze scheepswrakken is voor de kennis van de Nederlandse scheepvaarthistorie van werkelijke betekenis, want over zowel kleine als grote schepen is nog weinig bekend. Dit is grotendeels het gevolg van de vroegere wijze van scheepsbouw; de bouwmeesters construeerden 'op het oog', dus zonder werktekeningen.

Pas vanaf de achttiende eeuw begon men bij zeeschepen tekeningen toe te passen, bij binnenschepen nog veel later. Daarom levert het onderzoek van vrijwel alle wrakken steeds weer nieuwe gegevens op, die de investering zeker rechtvaardigt. Niet minder belangrijk is de inventaris van het schip. Een zinkend vaartuig neemt de complete inrichting van dat moment mee en regelmatig wordt die nu, na vele eeuwen teruggevonden. Dit levert een uniek beeld op van de materiële omtandigheden van een schippersbedrijf uit een tijd die zonder deze tastbare zaken haast niet meer voor te stellen is.

De instantie die de opgravingen uitvoert, is de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders die daarvoor een aparte afdeling Scheepsarcheologie in het leven heeft geroepen. Naast het onderzoek heeft deze afdeling ook de taak op zich genomen de resultaten aan het publiek te tonen in het Museum voor Scheepsarcheologie te Ketelhaven.

Een selectie uit de opgegraven scheepsresten staat in chronologische volgorde opgesteld. Voor ieder wrak is een hoek ingericht met opgravingsfoto's, tekeningen, vitrines met inventarisvondsten en in enkele gevallen het wrak zelf. Centraal in de expositie staat de onderste helft, het onderwaterschip, van een originele zeventiende-eeuwse koopvaarder van bijna 30 m lengte. Dankzij de uitstekende kwaliteit van het eikehout was dit schip te conserveren door droging.

*Opgraving van een laat Middeleeuws vrachtschip,
een zogenaamde kogge.*

Gehele inventaris van het vrachtschip 'Lutina', dat in november 1888 is gezonden ten zuiden van Urk.

Deze behandeling is kort geleden afgerond, zodat het nu in optimale vorm te bezichtigen is. Mede door dit schip, de enige oude koopvaarder die ooit werd geborgen, is veel meer kennis verkregen omtrent de bouwmethode, waarmee de Nederlanders destijds zo'n grote reputatie hadden verworven. Verder staat er een compleet voorschip van een Amsterdamse modderpraam uit 1664 en als uitzondering op de regel een vaartuig dat buiten de polders werd opgegraven. Het betreft een boomstamkano van 10 m lengte, die dateert uit de tweede eeuw na Chr. De vindplaats was Zwammerdam aan de Oude Rijn, waar in die tijd een Romeinse versterking lag. De kano is een goed voorbeeld van de conservering met de kunststof polyethyleen-glycol, waarmee het hout is geïmpregneerd. Deze methode is noodzakelijk als hout sterk is aangetast en droging fatale krimp en vervorming zou veroorzaken.

Zelfs voor een globaal overzicht van de tot nu toe opgegraven wrakken is dit verhaal te beknopt, maar enkele belangrijke Zuiderzeeschepen die in de expositie worden getoond, moeten hier worden genoemd. Als eerste de Middeleeuwse koggen. In de

afgelopen jaren werden enkele van deze bijzondere vrachtschepen opgegraven en twee hiervan bleken zelfs voor meer dan 80 procent compleet te zijn. Ook in dit geval is dankzij het gevonden materiaal ontdekt hoe deze vaartuigen werden gebouwd. Daarnaast is er het zogenaamde waterschip, het meest karakteristieke vissersschip dat op de Zuiderzee heeft gevaren. Uit historische literatuur blijkt de populariteit van dit type schip; al vanaf de veertiende eeuw was het in gebruik en het laatste exemplaar verdween pas in de vorige eeuw. Het waterschip is een zwaar gebouwd, maar toch sierlijk gevormd vissersschip van ongeveer 20 m lengte, uitgerust met een visbun.

Tenslotte is er de vondst van een beurtschip van omstreeks 1620. Dit schip, waarschijnlijk een zogenaamd wijschip is een prachtig voorbeeld van de vrachtschepen die voor het vervoer van stukgoederen en personen vaste diensten onderhielden tussen de havensteden rondom de Zuiderzee. De lading van tin, schoeisel, huisraad en gereedschap getuigt hiervan. Al met al geeft de expositie op dit moment een aansluitend overzicht van de Zuiderzeescheepvaart van de dertiende tot de twintigste eeuw.

Links boven: Overzicht van de centrale hal, waarin een zeventien de eeuwse koopvaarder staat opgesteld.

Links: Tien meter lange kano, opgegraven te Zwammerdam, daterend uit de tweede eeuw na Chr.